

Konstytucja kwietniowa. Obóz sanacji po śmierci Józefa Piłsudskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

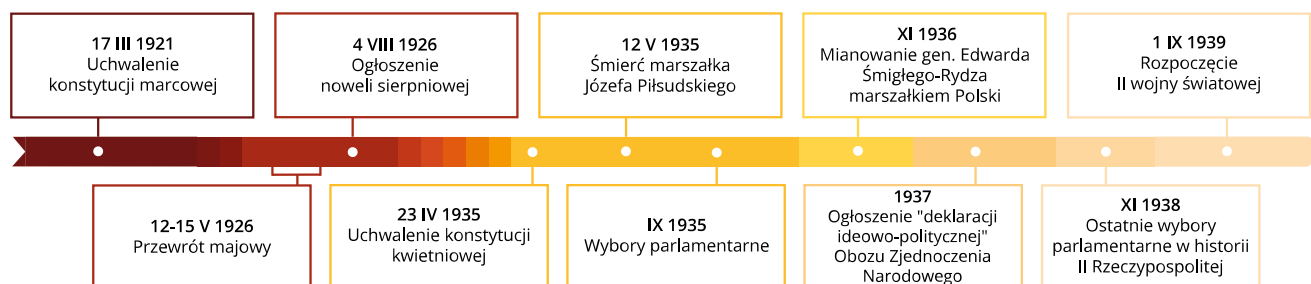
- Źródło: Witold Gombrowicz, *Wspomnienia polskie. Wędrówki po Argentynie*, Warszawa 1990, s. 132.
- Źródło: Olgierd Terlecki, *Z dziejów Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 1985, s. 300.
- Źródło: Tukidydes, *Wojna peloponeska*, t. 2, s. 37–41.
- Źródło: Arystoteles, *Polityka*, t. 1, s. 12.
- Źródło: Platon, *Państwo*, [w:] Giovanni Reale, *Historia filozofii starożytnej. Platon i Arystoteles*, t. 2, Lublin 2012, s. 292.

Konstytucja kwietniowa. Obóz sanacji po śmierci Józefa Piłsudskiego

Pogrzeb marszałka Józefa Piłsudskiego.
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

„Wiadomość w ciągu dwu godzin obieżyła całą Polskę. Już przed godziną dziesiątą wiedzieli o tym wszyscy w miastach i miasteczkach polskich; w kawiarniach orkiestry przestawały grać, muzycanci porzucali instrumenty, na chodnikach gromadziły się niespokojne grupy ludzi. Uczucie zdenerwowania ogarnęło cały kraj [...] – nastrój grozy i obawy, co będzie z Polską” – wspominał znany przedwojenny publicysta Stanisław Cat-Mackiewicz po śmierci marszałka Józefa Piłsudskiego 12 maja 1935 r. Wiadomość ta, mimo że spodziewana, spowodowała stan odrętwienia w całym kraju. II Rzeczpospolita wchodziła w nowy etap rozwoju, pod znakiem walk o władzę oraz zmian ustrojowych, wkrótce przerwany przez wybuch II wojny światowej.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Ocenisz, czy w II Rzeczypospolitej przebieg wyborów był taki sam jak obecnie.
- Opiszysz, jak wyglądały walki o władzę po śmierci Józefa Piłsudskiego.
- Przeanalizujesz, dlaczego wybory z 1935 r. zostały zbojkotowane.

Zmiany ustrojowe – uchwalenie konstytucji kwietniowej

Konstytucja marcowa obowiązująca od 1921 r. od początku znalazła się w ogniu krytyki po wszystkich stronach politycznego sporu. Nie ulegało wątpliwości, że przy nadarzającej się okazji zostanie zastąpiona. Po przewrocie majowym w 1926 r. Józef Piłsudski i jego zwolennicy niemal natychmiast rozpoczęli prace nad nową ustawą. Już w sierpniu uchwalono [nowelę sierpniową](#), która zwiększała przede wszystkim prawa Prezydenta RP. Dopiero dziewięć lat później, w kwietniu 1935 r., wprowadzono nową konstytucję, nazwaną Konstytucją kwietniową.

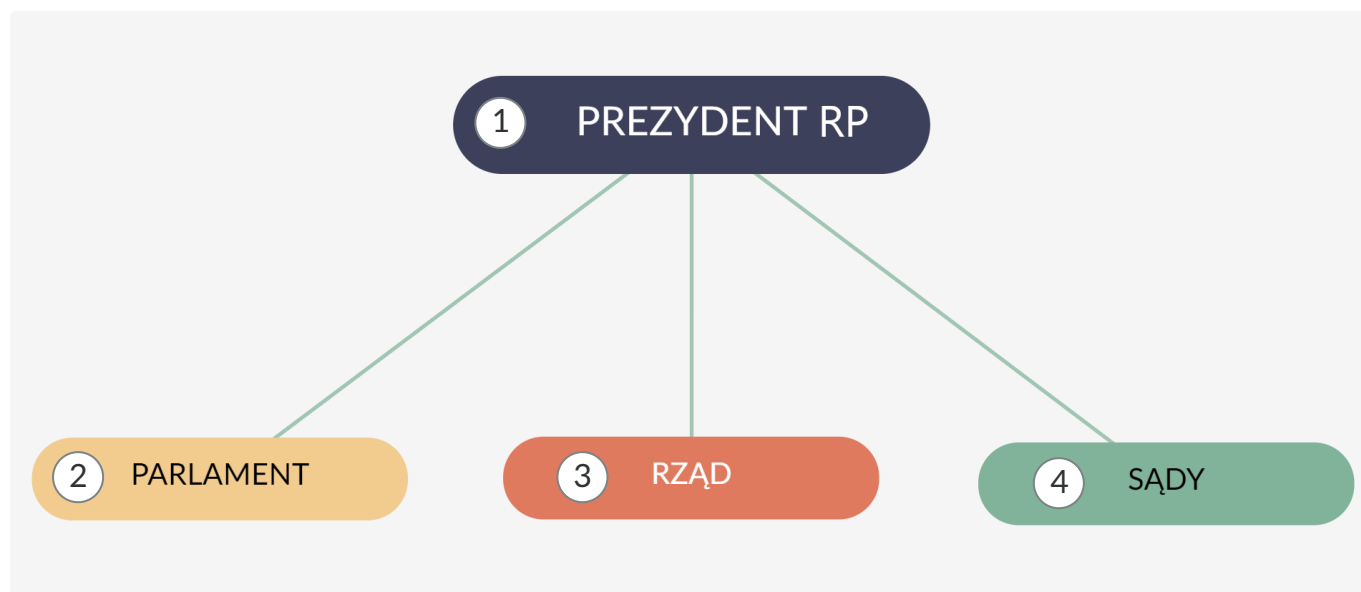
Prezydent Ignacy Mościcki podpisuje nową konstytucję 23 kwietnia 1935 r. W uroczystości zabrakło Józefa Piłsudskiego, który musiał z niej zrezygnować ze względów zdrowotnych. Ceremonia odbyła się w Sali Rycerskiej Zamku Królewskiego w Warszawie. Jak myślisz, dlaczego na podpisanie ustawy zasadniczej wybrano Zamek Królewski?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Uchwalenie nowej ustawy zasadniczej było jednym z celów sanacji, ale prace nad nią szły bardzo powoli – trwały ok. 7 lat i zakończyły się dopiero pod koniec 1933 r. W grudniu BBWR przyjął projekt konstytucji, który został przedłożony sejmowej komisji konstytucyjnej. Jeden z autorów nowej ustawy zasadniczej, Stanisław Car, w styczniu 1934 r. przedstawił jej tezy w Sejmie. Dzięki temu, że opozycja na znak protestu opuściła salę obrad, BBWR uzyskał wymaganą większość 2/3 głosów. Prace nad uchwaleniem nowej konstytucji znowu jednak spowolniły. Tym razem to Józef Piłsudski oświadczył, że pośpiech nie jest wskazany. Projekt ustawy trafił do Senatu w marcu 1934 r., który dopiero 16 stycznia 1935 r. ją uchwalił (uwzględniając senackie poprawki). Tekst w nowym kształcie wrócił do Sejmu i 23 marca

1935 r. został przegłosowany. Miesiąc później, 23 kwietnia, Ignacy Mościcki podpisał oryginał Ustawy Konstytucyjnej.

Konstytucja kwietniowa diametralnie zmieniała relacje pomiędzy władzą ustawodawczą a wykonawczą. Najistotniejszą zmianą było nadanie znacznie większych uprawnień Prezydentowi RP kosztem Sejmu. To prezydent stanowił władzę nadrzędną wobec sejmu, senatu, sił zbrojnych, sądownictwa, administracji. Odpowiadał tylko przed „Bogiem i historią”. De facto wprowadzono więc w Polsce system prezydencki o charakterze autorytarnym. Kadencja prezydenta nadal trwała 7 lat, a kandydata na ten urząd wskazywało Zgromadzenie Elektorów (składające się z 50 posłów, 25 senatorów oraz 5 wirylistów, czyli tzw. mężów zaufania). Sejm, pełniący w państwie władzę ustawodawczą, wybierany był na 5 lat w powszechnym, tajnym i bezpośrednim głosowaniu, liczba posłów zmniejszyła się z 444 do 208. Senat składał się z 96 senatorów. Aby odrzucić senacką poprawkę, potrzebne było 3/5 głosów w Sejmie. Władzę wykonawczą pełnił natomiast rząd, mianowany przez prezydenta, a władzę sądowniczą niezależne sądy złożone z sędziów, których również nominował prezydent.

1

PREZYDENT RP

- źródło władzy państwowej
- wybór przez Zgromadzenie Elektorów
- 7-letnia kadencja
- posiada jednolitą i niepodzielną władzę
- nadrzędna władza wobec parlamentu, sił zbrojnych, sądownictwa i administracji
- władza ustawodawcza (możliwość wydawania dekretów z mocą ustaw)
- władza wykonawcza
- zwierzchnik sił zbrojnych

2

PARLAMENT

Sejm:

-208 posłów, wybieranych w powszechnych wyborach na 5-letnią kadencję

Senat:

-96 senatorów, 2/3 wybierane w wyborach, w których obowiązywał cenzus wykształcenia, zasług i zaufania; 1/3 mianowana przez Prezydenta RP

Kompetencje parlamentu:

- uchwalanie ustaw
- uchwalanie budżetu
- funkcje kontrolne nad rządem

3

RZĄD

- mianowany przez Prezydenta RP
- wykonuje dekrety, ustawy, rozporządzenia
- posiada inicjatywę ustawodawczą
- odpowiada przed Prezydentem RP i parlamentem

4

SĄDY

- powszechne
- od grodzkich (najniższych) do najwyższego
- sędziowie niezawisli, mianowani przez Prezydenta RP

Schemat przedstawiający ustrój państwowy II Rzeczypospolitej w latach 1935-1939.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zmianie uległa także [ordynacja wyborcza](#) do parlamentu, która znacząco zmieniła krajobraz polityczny w Sejmie i Senacie. Wg nowej ordynacji wyborczej partie polityczne straciły prawo do wystawiania kandydatów na posłów i senatorów. Listy wyborcze ustalane miały być przez zgromadzenia przedstawicieli samorządu terytorialnego, gospodarczego i zawodowego. Na ich czele stał komisarz mianowany przez ministra spraw wewnętrznych.

Śmierć Józefa Piłsudskiego – co dalej?

12 maja 1935 r., dokładnie w dziewiątą rocznicę zamachu majowego, zmarł Józef Piłsudski.

Witold Gombrowicz, *Wspomnienia polskie. Wędrówki po Argentynie*, Warszawa 1990, s. 132

“ Skłamałbym twierdząc, że śmierć Marszałka nie wstrząsnęła mną głęboko – umierał z nim pewien okres naszego bytowania, kraj pozbawiony jego twardej ręki wkraczał w Nieznane, najeżone groźbami.

– wspominał pisarz Witold Gombrowicz.

Źródło: Witold Gombrowicz, *Wspomnienia polskie. Wędrowki po Argentynie*, Warszawa 1990, s. 132.

W listopadzie 1937 r. gen. Śmigły-Rydz został mianowany marszałkiem Polski. Na zdjęciu widać moment przekazania mu przez prezydenta Ignacego Mościckiego buławy marszałkowskiej.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

być jego niepisanym następcą. Niemal natychmiast po śmierci Piłsudskiego wybrał on na stanowisko Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych gen. Edwarda Śmigłego-Rydza. Powstały trzy grupy władzy: „grupa zamkowa” skupiona wokół prezydenta Mościckiego, grupa Śmigłego-Rydza oraz „grupa pułkowników” z Walerym Sławkiem na czele. Sławek licząc także, iż obejmie stanowisko prezydenta, rozwiązał BBWR w 1935 r. i oczekiwał na dymisję Mościckiego. Ten jednak porozumiał się z gen. Śmigłym-Rydzem, w efekcie czego Sławek utracił swoje wpływy.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych objął Józef Beck, który do 1939 r. samodzielnie decydował o kierunku polskiej polityki zewnętrznej, przewyższając swoimi wpływami premiera Składkowskiego.

“ Nastąpiło więc co musiało nastąpić. Dyktatora zastąpili dyktatorzy.

[...] Nie mógł Śmigły rozkazywać Beckowi, Mościcki Śmigłemu, Beck

Do maja 1935 r. to Józef Piłsudski samodzielnie wyznaczał polską politykę wewnętrzną oraz zagraniczną i kształtował wokół siebie oddanych działaczy składających się na obóz sanacyjny. Znajdowali się wśród nich ludzie o rozmaitych poglądach politycznych skupieni w [Bezpartyjnym Bloku Współpracy z Rządem \(BBWR\)](#) założonym w 1927 r. przez Walerego Sławka. Śmierć Piłsudskiego ukazała, jak bardzo niespójny był obóz sanacyjny. Natychmiast po jego odejściu środowisko to uległo wewnętrznym podziałom, determinowanym przez walkę o przejęcie władzy po marszałku.

Piłsudski nie zostawił po sobie testamentu politycznego, jednak to Walery Sławek, trzykrotny premier, założyciel BBWR, miał

Kwiatkowskiemu i tak dalej, na wszystkich szczeblach. Wynikał dziwoląg: państwo autorytarne pozbawione nadrzędnego autorytetu.

– oceniał Kajetan Morawski, dyplomata i publicysta.

Źródło: Olgiert Terlecki, *Z dziejów Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 1985, s. 300.

Wybory do Sejmu

Ostatnie lata istnienia II Rzeczypospolitej upłynęły pod znakiem wyborów parlamentarnych w 1935 oraz przedwcześnie w 1938 r. W następstwie wejścia w życie Konstytucji kwietniowej zmianie uległa także ordynacja wyborcza, która została uznana przez opozycję za sprzeczną z zasadami demokracji. Większość partii politycznych zbojkotowała wybory, w wyniku czego 8 września 1935 r. frekwencja wynosiła nieco ponad 46 proc., co w porównaniu z pozostałymi wyborami stanowiło porażkę obozu rządzącego.

Premier Walery Sławek odczytujący orędzie Prezydenta RP Ignacego Mościckiego otwierającego sesję Sejmu, październik 1935 r. Sejmowa sala posiedzeń nawiązuje do antycznego amfiteatru, dlatego posłowie siedzą w półkołu. Lewica zajmowała miejsca po lewej stronie, prawica po prawej, a po środku zasiadali posłowie centrum. Układ sali i ław poselskich wywodzi się również z tradycji parlamentu francuskiego okresu Wielkiej Rewolucji, co związane jest z zasadami sprawowania władzy propagowanymi w Europie w czasach napoleońskich. Jak myślisz, dlaczego w polskim parlamencie odniesiono się do tych zasad? Przypomnij sobie, kto nadał konstytucję Księstwu Warszawskiemu.

Źródło: Narodowe Archiwum cyfrowe, tylko do użytku edukacyjnego.

Wybory 1935. Frekwencja: 46,6%

1935	Sejm	Senat
Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem	153	60

1935	Sejm	Senat
Mniejszości narodowe	55	4

Wybory 1938. Frekwencja: 67,1%

1938	Sejm	Senat
Obóz Zjednoczenia Narodowego	161	64
Bezpartyjni i mniejszości narodowe	47	0

Czy wyższa frekwencja w wyborach z 1938 r. miała wpływ na ich wynik?

W lutym 1937 r. na polecenie gen. Śmigłego-Rydza płk Adam Koc przedstawił „deklarację ideowo-polityczną” [Obozu Zjednoczenia Narodowego](#) (nazywanego Ozon), który miał wypełnić lukę po BBWR. Zaledwie rok później do OZN należało 100 tys. Polaków. Jego celem było skupienie społeczeństwa wokół armii i marszałka Śmigłego-Rydza w celu zwiększenia obronności kraju, a także realizacja Konstytucji kwietniowej.

Obóz Zjednoczenia Narodowego w Warszawie – obchody drugiej rocznicy ogłoszenia deklaracji ideowej, 1939 r.

Źródło: Narodowe Archiwum cyfrowe, tylko do użytku edukacyjnego.

W 1938 r. Walery Sławek raz jeszcze odzyskał chwilowo swoje wpływy i został mianowany marszałkiem Sejmu. Mościcki oraz Śmigły-Rydz, obawiając się wzmocnienia jego pozycji, postanowili rozwiązać Sejm i rozpisać nowe wybory, które odbyły się już w listopadzie 1938 r. Mimo ponownego bojkotu frekwencja wyniosła tym razem ponad 67 proc. Obóz Zjednoczenia Narodowego zyskał 80 proc. poparcia.

Nowo wybrany Marszałek Sejmu Walery Sławek obejmuje przewodnictwo obrad, czerwiec 1938 r. Walery Sławek był jednym z najbardziej oddanych przyjaciół Józefa Piłsudskiego i jego najbliższym współpracownikiem. Na przełomie 1927 i 1928 r. stanął na czele BBWR. W latach 1930-1935 aż trzykrotnie pełnił funkcję premiera, był też jednym z twórców konstytucji kwietniowej. Był szczerze oddany państwu, nie dbał o karierę i nie dorobił się żadnego majątku. W wyborach parlamentarnych z 1938 r., które sam rozpisał, poniósł klęskę i nie dostał się do Sejmu. Ostatnie miesiące życia spędził samotnie w Racławicach, w willi wybudowanej przez jego przyjaciół. 3 kwietnia 1939 r. popełnił samobójstwo, strzelając sobie w usta. Pragnął w ten sposób wstrząsnąć obozem rządzącym, który według niego nie doceniał zagrożenia płynącego ze strony III Rzeszy. Konstytucja kwietniowa znacznie ograniczyła rolę Sejmu i Senatu i zmieniła większość dotychczas obowiązujących zasad. Funkcje związane z zastępowaniem prezydenta otrzymał marszałek Senatu. Jak myślisz, jakie funkcje pełnił marszałek Sejmu?

Źródło: Narodowe Archiwum cyfrowe, tylko do użytku edukacyjnego.

Słownik

autorytaryzm

system wartości oraz rządów, narzucanie poglądów, wymuszanie podporządkowania się normom i nakazom; system, w którym władza jest w rękach armii lub jednej partii

Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem (BBWR)

założony po przewrocie majowym w 1927 r. przez Walerego Sławka, rozwiązany w 1935 r.; skupiał działaczy o różnych poglądach politycznych popierających politykę Józefa Piłsudskiego

nowela sierpniowa

ustawa o zmianie Konstytucji z 17 marca 1921 r., wzmacniała władzę wykonawczą Prezydenta RP, przyznając mu prawo do rozwiązywania parlamentu oraz prawo do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy

ordynacja wyborcza

zbiór przepisów regulujący sposób przeprowadzania wyborów, wyłaniania zwycięzców czy podziału mandatów

Obóz Zjednoczenia Narodowego (OZN, Ozon)

powołany w 1937 r. przez płk. Adama Koca w miejsce Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem

Słowa kluczowe

Konstytucja kwietniowa, ordynacja wyborcza, BBWR, Obóz Zjednoczenia Narodowego, dzieje II Rzeczypospolitej

Bibliografia

W. Gombrowicz, *Wspomnienia polskie. Wędrowki po Argentynie*, Warszawa 1990.

O. Terlecki, *Z dziejów Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 1985.

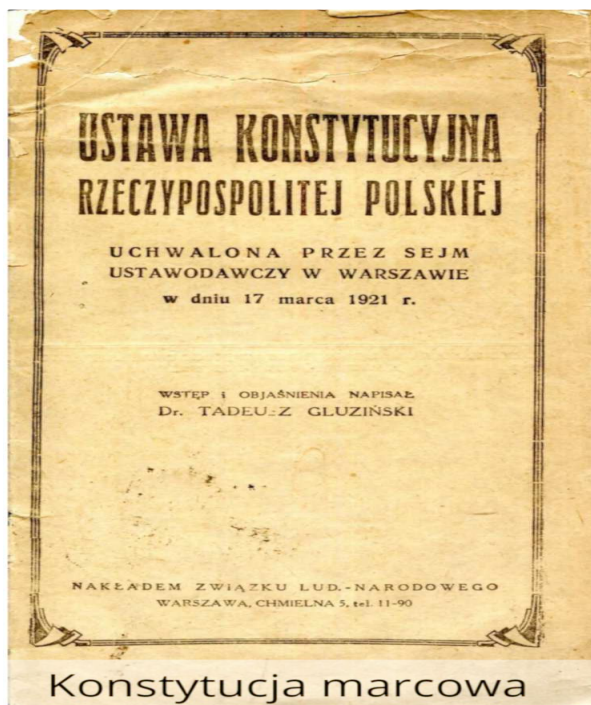
S. Cat-Mackiewicz, *Historia Polski od 11 listopada 1918 do 17 września 1939*, Warszawa 1989.

Schemat

Polecenie 1

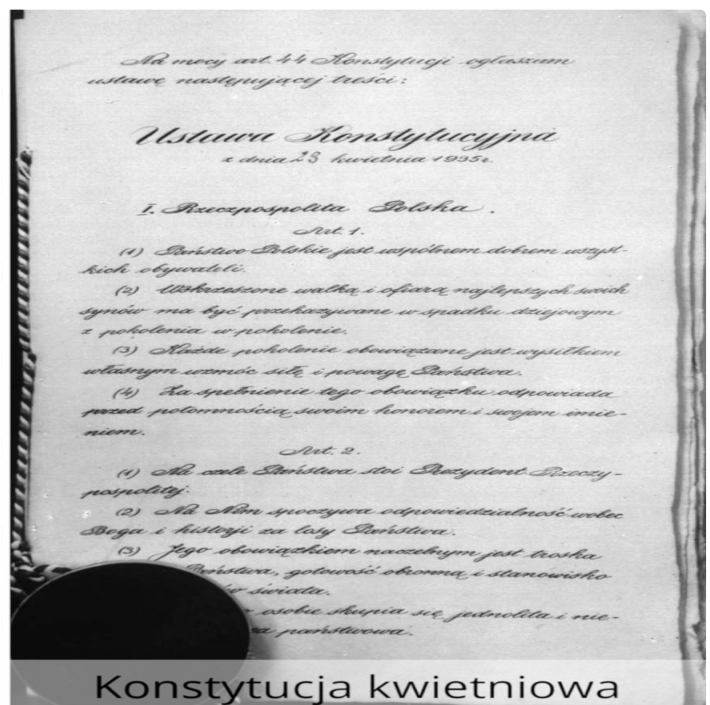
Porównaj zapisy Konstytucji marcowej z 1921 r. z Konstytucją kwietniową uchwaloną w 1935 r. Jakie zauważasz najistotniejsze różnice?

Tvoja odpowiedź

Konstytucja marcowa

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

Konstytucja kwietniowa

Źródło: tekst konstytucji dostępny online: Wikiźródła. Ilustracje: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Polecenie 2

Znajdź w słowniku znaczenie słowa „autorytaryzm”. Które zapisy Konstytucji kwietniowej mogły oznaczać wprowadzenie elementów autorytaryzmu do ustroju państwa?

Tvoja odpowiedź

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Na podstawie karykatury zamieszczonej w satyrycznym czasopiśmie „Mucha” wykonaj polecenia.

Tekst pod karykaturą: „Pan Prezydent: – Pani Marszałku. Przecież ta moja oblubienica całkiem krzywa. Pan Marszałek: – Wyprostujemy ją, najdroższy panie Prezydencie, pod magłem sejmowym, wyprostujemy”.

Źródło: Mucha , dostęp w: Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa, domena publiczna.

Wskaż, w którym roku mogła powstać ta karykatura. Uzasadnij swój wybór.

☐ 1926

☐ 1935

☐ 1921

Uzasadnienie

Przedstaw w kilku zdaniach krótką interpretację karykatury. Jakie postaci zostały na niej ukazane? Co symbolizuje panna młoda i dlaczego właśnie w taki sposób została przedstawiona?

Konstytucja kwietniowa została uchwalona stosunkiem głosów 260 do 139. Na podstawie fragmentu Konstytucji marcowej, której przepisy regulowały zmianę ustawy zasadniczej, rozstrzygnij, czy Konstytucja kwietniowa została wprowadzona zgodnie z prawem, czy nie. Uzasadnij odpowiedź.

((Artykuł 35.

Każdy projekt ustawy, przez Sejm uchwalony, będzie przekazany Senatowi do rozpatrzenia. Jeżeli Senat nie podniesie w ciągu 30 dni od dnia doręczenia mu uchwalonego projektu ustawy żadnych przeciwko niemu zarzutów – Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy. Na wniosek Senatu Prezydent Rzeczypospolitej może zarządzić ogłoszenie ustawy przed upływem 30 dni.

Jeżeli Senat postanowi projekt, uchwalony przez Sejm, zmienić lub odrzucić, powinien zapowiedzieć to Sejmowi w ciągu powyższych 30 dni, a najdalej w ciągu następnych dni 30 zwrócić Sejmowi z proponowanymi zmianami.

Jeżeli Sejm zmiany, przez Senat proponowane, uchwali zwykłą większością, albo odrzuci większością 11/20 głosujących – Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy w brzmieniu, ustalonym ponowną uchwałą Sejmu.

Artykuł 125.

Zmiana Konstytucji może być uchwalona tylko w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, względnie członków Senatu, większością 2/3 głosów.

Wniosek o zmianę Konstytucji winien być podpisany co najmniej przez 1/3 ustawowej liczby posłów, a zapowiedziany co najmniej na 15 dni.

Drugi z rzędu na zasadzie tej Konstytucji wybrany Sejm może dokonać rewizji Ustawy Konstytucyjnej własną uchwałą, powziętą większością 3/5 głosujących, przy obecności co najmniej połowy ustawowej liczby

posłów.

Co lat 25 po uchwaleniu niniejszej Konstytucji ma być Ustawa Konstytucyjna poddana rewizji zwyczajną większością Sejmu i Senatu, połączonych w tym celu w Zgromadzenie Narodowe.

Konstytucja kwietniowa została wprowadzona zgodnie z prawem ▼ .

Uzasadnienie

Na podstawie poniższych materiałów źródłowych oraz przepisów Konstytucji kwietniowej oceń, czy okólnik wprowadzony przez premiera był niezgodny z prawem. Uzasadnij swoje zdanie.

Źródło A

« Gen Rydz-Śmigły wyznaczony przez Marszałka Piłsudskiego jako pierwszy obrońca ojczyzny i pierwszy współpracownik Pana Prezydenta w rządzeniu państwem, ma być uważany i szanowany, jako pierwsza w Polsce osoba po Panu Prezydencie Rzeczypospolitej [...]. Wszyscy funkcjonariusze państwowi z Prezesem Rady Ministrów na czele okazywać mu winni objawy honoru i posłuszeństwa

Źródło B

« Okólnik ten był złamaniem konstytucji i Sładkowski powinien był odpowiadać za jego wydanie przed Trybunałem Stanu. Mniejsza zresztą o drugą osobę [...] jakkolwiek drugą osobą w państwie był marszałek Senatu. [...] Instytucja „drugiej osoby” redukująca się do porządku ustawiania foteli na nabożeństwach i uroczystościach [...] miała znaczenie drugorzędne. Inaczej było z posłuszeństwem, którego dla Rydza Składkowski od ministrów w okólniku wymagał. Żądanie to łamało, druzgotało całą konstytucję z 23 kwietnia.

Okólnik wprowadzony przez premiera był niezgodny z prawem ▼ .

Uzasadnienie

Na podstawie „deklaracji ideowej” Obozu Zjednoczenia Narodowego z lutego 1937 r. wykonaj polecenia.

1. Normę naszego wewnętrznego życia stanowi Konstytucja kwietniowa [...]. Ukracając samowolę dawnego sejmowładztwa, zapewnia państwu silna i sprężystą władzę, opartą o przemożny autorytet głowy państwa, prezydenta Rzeczypospolitej, który stojąc na szczycie państwowej struktury, dzierży w swym ręku władzę zasadniczych rozstrzygnięć.
2. Drugim ważnym, charakterystycznym i dodatnim elementem naszego dzisiejszego życia państwowego jest armia. Marszałek Piłsudski ukochał ją nade wszystko [...]. Dlatego walczył wytrwale i konsekwentnie o specjalne prerogatywy dla wodza armii, dlatego w sposób przewidujący tego wodza jako swego następcę wyznaczył.
3. Państwo jest jedyną formą prawidłowego i zdrowego bytu narodu. [...]
4. Naród polski związał się duchowo na progu swego cywilizacyjnego rozwoju z katolickim kościołem [...]. W stosunku do innych wyznań stoimy na stanowisku określonym w Konstytucji, a wynikającym z tradycyjnej polskiej tolerancji religijnej.
5. [...] Zachowując zasady własności prywatnej, jako też przedsiębiorczości prywatnej jednostek, Państwo musi mieć prawo wpływu na harmonijny rozwój całokształtu produkcji.
8. Kultura polska w nauce, sztuce i obyczaju winna być wykładnikiem geniusza narodowego [...]. Nauka, literatura i sztuka tak pojęte, będąc

źródłem duchowych i materialnych wartości narodu, winny być przez państwo otoczone troskliwą opieką

9. Wytyczną naszą w stosunku do mniejszości narodowych jest chęć bratniego współżycia obywatelskiego na tej ziemi, za którą w ciągu wieków przelewaliśmy krew [...]. W stosunku do ludności żydowskiej – stanowisko nasze jest następujące: zbyt wysoko cenimy poziom i treść naszego życia kulturalnego [...], abyśmy mogli aprobować akty samowoli i brutalnych odruchów antyżydowskich. [...] Zrozumiałym natomiast jest instynkt samoobrony kulturalnej i naturalną jest dążność społeczeństwa polskiego do samodzielności gospodarczej.

Wymień trzy kluczowe zasady, na jakich opierać się miał Obóz Zjednoczenia Narodowego.

Określ, czy mniejszości narodowe zamieszkujące w 1/3 II Rzeczypospolitą mogły uważać, że powyższe postanowienia są dla nich krzywdzące.

Porównaj ordynację wyborczą z 1922 r. z nową, z 1935 r., a następnie wskaż, które stwierdzenia w tabeli są prawdziwe, a które fałszywe.

Ordynacja wyborcza z 1935 roku

Rozdział II.

Prawo wybierania.

Art. 2.

Prawo wybierania do Sejmu ma każdy obywatel bez różnicy płci, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 24.

Art. 3.

(1) Nie ma prawa wybierania:

- a) pozbawiony lub ograniczony w zdolności do działań prawnych;
- b) pozbawiony praw rodzicielskich lub opiekuńczych;
- c) wydany na mocy wyroku sądu dyscyplinarnego ze służby państwowej lub samorządowej albo pozbawiony wyrokiem takiego sądu stanowiska publicznego lub prawa wykonywania zawodu, a to w ciągu lat pięciu od uprawomocnienia się wyroku;
- d) wykluczony od pełnienia czynnej służby wojskowej, służby w rezerwie lub w pospolitem ruszeniu;
- e) pozbawiony orzeczeniem Trybunału Stanu mandatu poselskiego lub senatorskiego albo urzędu ministra, a to w ciągu lat dziesięciu od orzeczenia Trybunału;
- f) skazany wyrokiem sądowym, choćby nieprawomocnym, na utratę praw publicznych bądź na karę wydalenia z wojska lub z marynarki wojennej albo z korpusu oficerskiego;
- g) skazany wyrokiem sądowym na karę zasadniczą pozbawienia wolności za przestępstwo, popełnione z chęci zysku lub innych niskich pobudek, a to w ciągu lat pięciu od uprawomocnienia się wyroku;
- h) utrzymujący się z nierządu;
- i) umieszczony przez sąd: w zakładzie leczniczym, w domu pracy przymusowej lub w zakładzie dla niepoprawnych;
- j) umieszczony w zamkniętym zakładzie dla psychicznie chorych.

(2) Utrata prawa wybierania, nieorzeczona wyrokiem sądowym, trwa aż do ustania przyczyny, która ją spowodowała, jeżeli przepis ustępu poprzedzającego nie stanowi inaczej.

Rozdział III.

Prawo wybieralności.

Art. 4.

Prawo wybieralności na całym obszarze Państwa ma każdy obywatel, mający prawo wybierania, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 30.

Art. 5.

Nie mają prawa wybieralności w okręgach wyborczych, na obszarze których pełnią służbę:

- a) wojewodowie (Komisarz Rządu m. st. Warszawy) oraz podlegli im urzędnicy;
- b) prokuratorzy sądów powszechnych z wyjątkiem prokuratorów Sądu Najwyższego;
- c) kuratorzy okręgów szkolnych oraz podlegli im naczelnicy wydziałów, wizytatorzy i inspektorzy szkolni;
- d) dyrektorzy izb skarbowych oraz podlegli im urzędnicy;
- e) oficerowie i szeregowi Policji Państwowej z wyjątkiem pełniących służbę we władzach centralnych.

Rozdział IV.

Okręgi wyborcze i obwody głosowania.

Art. 6.

- (1) Obszar Państwa dzieli się na 104 okręgi wyborcze; wykaz okręgów zawiera załącznik do ustawy niniejszej.
- (2) Granice powiatów i komisarjatów Policji Państwowej określa stan prawny, istniejący w dniu zarządzenia wyborów.
- (3) Nowy powiat, utworzony z gmin, położonych na obszarze różnych okręgów wyborczych, włącza się do okręgu, do którego przedtem należała większa część ludności tego powiatu.

Art. 7.

Na każdy okrąg wyborczy przypadają dwa mandaty poselskie.

Art. 31.

Listę kandydatów na posłów ustala w każdym okręgu wyborczym zgromadzenie okręgowe.

Ordynacja wyborcza z 1922 roku

Art. 1.

Prawo wybierania posłów do Sejmu ma, wyjąwszy wojskowych w służbie czynnej, każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej bez różnicy płci, który w dniu ogłoszenia wyborów w Dzienniku Ustaw ma ukończonych 21 lat wieku i w myśl postanowień niniejszej ustawy prawa tego nie jest pozbawiony.

Art. 5.

Wybieralnymi do Sejmu mogą być wszyscy obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, posiadający prawo wybierania, nie wyłączając wojskowych w służbie czynnej, niezależnie od miejsca zamieszkania w kraju lub zagranicą, którzy do dnia ogłoszenia wyborów ukończyli 25 lat.

Art. 45.

Zgłoszenie [posłów] winno być podpisane łącznie lub na oddzielnych deklaracjach najmniej przez 50 wyborców, zamieszkałych w okręgu wyborczym.

Źródło: dostępne online: Sejm.gov.pl.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
W obu przypadkach zachowano zasadę pięcioprzymiotnikowych wyborów.	☐	☐
Liczba posłów została zmniejszona, natomiast liczba senatorów zwiększona.	☐	☐
Zarówno wiek wyborców, jak i wybieranych został podwyższony.	☐	☐
Wybory w 1935 r. były nieproporcjonalne, ponieważ z każdego ze 104 okręgów wybierano taką samą liczbę kandydatów.	☐	☐
W obu ordynacjach partie polityczne wyznaczają kandydatów do Sejmu.	☐	☐

Zapoznaj się ze źródłami i odpowiedz na pytania.

Źródło A

((Ustawa bowiem wyborcza do Senatu pozbawia chłopów całkowicie nawet dotychczasowego prawa głosowania, a przez to samo wywłaszcza ich z wszelkiego wpływu na skład Senatu. Ordynacja wyborcza do Sejmu pozostawia wprawdzie chłopom możliwość oddania kartki wyborczej, ale odejmuje im prawo zgłaszania własnych kandydatów na posłów. Posłem w tych warunkach zostać może tylko ten, kto uzyska przyzwolenie władz rządowych [...]. Stronnictwo Ludowe i jego członkowie nie wezmą udziału w wyborach przeprowadzonych na podstawie nowej ordynacji wyborczej.

Źródło B

((W Sejmie, w którym rozbrzmiewały tylko spory o częściowe rozbieżne interesy poszczególnych grup, w którym wszyscy wszystkich nawzajem zwalczali, Blok dał przykład, jak osiągnąć zharmonizowanie wysiłków i jak – w imię naczelnego, nadrzędnego interesu państwowego – należy dążyć do uzyskiwania rozstrzygnięć uzgodnionych. Fakt, że w Bloku znajdowali się przedstawiciele wszystkich warstw i rozbieżnych interesów społecznych, dał możliwość osiągnięcia istotnego porozumienia, pozwolił na uzgodnione rozstrzygnięcie problemów realnego życia.

Źródło C

((Dotychczasowy system wyborczy był wybitnie partyjny [...]. Kandydatury były zgłaszane przez partie [...]. Czemże jest taki poseł? Czy przedstawicielem narodu, czy sługą panów? [...] CO się tyczy zmniejszenia liczby posłów, to są w tym względzie dosadne

wypowiedzenia się nie tylko u nas, ale i za granicą. Stwierdzają one, że jakości nie można osiągnąć inaczej, jak przez zmniejszenie ilości.

Źródło D

Frekwencja: 46,6%

1935	Sejm	Senat
Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem	153	60
Mniejszości narodowe	55	4

Frekwencja: 67,1%

1938	Sejm	Senat
Obóz Zjednoczenia Narodowego	161	64
Bezpartyjni i mniejszości narodowe	47	0

Dlaczego powstał BBWR? Na podstawie wyborów oceń, czy rozwiązał problem.

Czy w BBWR znajdowali się przedstawiciele różnych partii?

Dlaczego zmieniono ordynację wyborczą? Jaki miała mieć cel? W jaki sposób wpłynęła na wyniki wyborów?

Na podstawie poniższych fotografii wymień podobieństwa oraz różnice w przebiegu wyborów w 1935 r. i tych przeprowadzanych współcześnie.

Źródło: Narodowe Archiwum cyfrowe, tylko do użytku edukacyjnego.

Źródło: Narodowe Archiwum cyfrowe, tylko do użytku edukacyjnego.

Źródło: Narodowe Archiwum cyfrowe, tylko do użytku edukacyjnego.

Podobieństwa

Różnice

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Konstytucja kwietniowa. Obóz sanacji po śmierci Józefa Piłsudskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń:

2) wyjaśnia przyczyny przewrotu majowego, charakteryzuje jego przebieg oraz ocenia skutki ustrojowe (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 r.);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- opisuje, jak wyglądały walki o władzę po śmierci Józefa Piłsudskiego;
- wyjaśnia, czym były BBWR i OZN;
- wymienia najważniejsze zapisy Konstytucji kwietniowej;
- ocenia polityczne i społeczne skutki jej wprowadzenia;
- wyjaśnia, dlaczego wybory z 1935 r. zostały zbojkotowane.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;

- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

Nauczyciel poleca uczniom, aby przypomnieli sobie, czym był obóz sanacyjny i jaką rolę odgrywał Józef Piłsudski w życiu politycznym II RP.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom temat lekcji, nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”. Omawia cele lekcji.
2. Prowadzący zadaje uczniom pytanie o umiejscowienie tematu lekcji w czasie. Pyta: W jakim okresie się znajdujemy? Co ważnego działo się wcześniej? Prosi jedną osobę o przypomnienie zagadnienia obozu sanacyjnego, politycznej roli Józefa Piłsudskiego po zamachu majowym oraz okoliczności wprowadzenia tzw. noweli sierpniowej.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel omawia okoliczności uchwalenia Konstytucji kwietniowej, a także niepewność, która zapanowała w Polsce po śmierci Józefa Piłsudskiego, i rozpad obozu sanacji.
2. Prowadzący zapowiada, że uczniowie przeanalizują teraz schemat interaktywny pod kątem różnic, jakie wprowadzała Konstytucja kwietniowa w porównaniu z obowiązującą wcześniej Konstytucją marcową. Dzieli uczniów na siedem grup (4- lub 5-osobowych), każda grupa opracowuje jeden z punktów schematu, porównując zapisy obu ustaw zasadniczych (1 – podział władzy; 2 – uprawnienia prezydenta; 3 – sejm; 4 – senat; 5 – wybory; 6 – obywatele; 7 – zmiana konstytucji). Określa czas na przygotowanie, a następnie prosi przedstawicieli zespołów o przedstawienie efektów ich pracy.

3. Prezentacje uczniowskie. Podczas przedstawiania danego zagadnienia przez wyznaczoną osobę uczniowie z pozostałych grup sporządzają notatki, nauczyciel w razie konieczności uzupełnia informacje.
4. Uczniowie na podstawie wiedzy wyniesionej z prezentacji wykonują w parach polecenie 1, wskazują najistotniejsze według nich różnice między obiema konstytucjami. Następnie dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy.
5. Nauczyciel kontynuuje wykład, omawiając wpływ wprowadzonych zmian ustrojowych na przebieg wyborów parlamentarnych w 1935 i 1938 r. Przybliży założenia Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem i Obozu Zjednoczenia Narodowego.
6. Uczniowie wykonują w parach ćwiczenie 3 i 4, analizują teksty źródłowe odnoszące się do Konstytucji kwietniowej. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi.
7. Na koniec uczniowie indywidualnie wykonują ćwiczenie 5, odpowiadają na pytania związane z ideologią OZN. Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanego zadania wraz z uczniami.

Faza podsumowująca:

1. Na koniec zajęć nauczyciel raz jeszcze wyświetla na tablicy interaktywnej lub przy użyciu rzutnika temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście wyświetlonych treści prosi uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem się/nauczyłam się...
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów.

Praca domowa:

Wykonaj polecenie 2 dołączone do schematu interaktywnego: „Znajdź w słowniku znaczenie słowa »autorytaryzm«. Które zapisy Konstytucji kwietniowej mogły oznaczać wprowadzenie elementów autorytaryzmu do ustroju państwa? Uzasadnij odpowiedź”.

Materiały pomocnicze:

W. Gombrowicz, *Wspomnienia polskie. Wędrówki po Argentynie*, Warszawa 1990.

O. Terlecki, *Z dziejów Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 1985.

S. Cat-Mackiewicz, *Historia Polski od 11 listopada 1918 do 17 września 1939*, Warszawa 1989.

Wielka historia Polski, t. 1–10; Oficyna Wydawnicza FOGRA, Kraków 2016.

Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011–2019.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie mogą zapoznać się przed lekcją z sekcją „Schemat”, aby przygotować się do późniejszej pracy.

Spis nieopisanych ilustracji

- Ćwiczenie 1 - Ilustracja Ignacy Mościcki, ; Wikimedia Commons, domena publiczna.
- Ćwiczenie 1 - Ilustracja Józef Beck; Wikimedia Commons, domena publiczna.
- Ćwiczenie 1 - Ilustracja Edward rydz-Śmigły; Wikimedia Commons, domena publiczna.
- Ćwiczenie 2 - Karykatura zamieszczona w czasopiśmie „Mucha” w 1926 r., Tekst pod karykaturą: „Pan Prezydent: – Panie Marszałku. Przecież ta moja oblubienica całkiem krzywa. Pan Marszałek: – Wyprostujemy ją, najdroższy panie Prezydencie, pod magłem sejmowym, wyprostujemy”.; czasopismo dostępne online [w:] Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa, domena publiczna.
- Ćwiczenie 8 - Ilustracja 1: Mieszkanka Krakowa podczas głosowania; Narodowe Archiwum Cyfrowe, lic. edukacyjna.
- Ćwiczenie 8 - Ilustracja 2: Mieszkańcy Krakowa podczas głosowania; Narodowe Archiwum Cyfrowe, lic. edukacyjna.
- Ćwiczenie 8 - Ilustracja 3: Premier Walery Sławek przy urnie wyborczej; Narodowe Archiwum Cyfrowe, lic. edukacyjna.